

PAPER DETAILS

TITLE: IRAN`DA SELÇUKLU TARIHI ÜZERINE YENİ ARASTIRMALAR

AUTHORS: Shahram YOUSEFIFAR

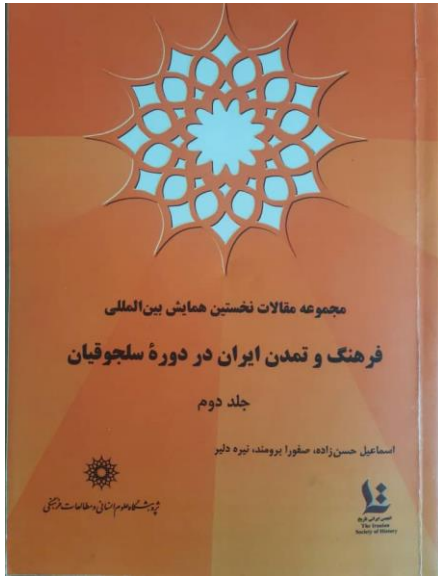
PAGES: 185-196

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2916065>

İRAN'DA SELÇUKLU TARİHİ ÜZERİNE YENİ ARAŞTIRMALAR

YOUSEFİFAR, Shahram, (2015). *İran'da Selçuklu Tarihi Üzerine Yeni Araştırmalar*, II. Cilt,
İran: Beşeri Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Araştırma Enstitüsü ve İran Tarihi Derneği
Yayımları, ISBN: 978-964-426-872-4

Shahram YOUSEFİFAR*

Selçuklu döneminde İran tarihi çalışmalarının mevcut durumunun doğru ve kapsamlı bir şekilde anlaşılması, İran ve yurt dışında bugüne kadar yapılmış araştırmaların arka planı hakkında yeterli bilgi sahibi olmayı gerektirir. Metodik çalışmalar ile konuların kayıtlarının derinlemesine incelenmesi, nedenlerinin, açıklamalarının tanımlanmasında benimsenen yaklaşımların derinlemesine incelenmesi, önceki araştırmacılarının başarılarını ortaya çıkarılmasına ek olarak,

Selçuklu araştırmaları alanındaki eksiklikleri ve engelleri de göstermektedir. Bu

* Prof. Dr., Tahran Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tahran/İran, shyousefifar@ut.ac.ir, <https://orcid.org/0000-0001-8035-464X>.

Gönderim Tarihi: 11.12.2022

Kabul Tarihi: 28.12.2022

nedenle Selçuklu tarihi çalışmalarının meta-analizi konumuna gelebilmek için öncelikle bu alandaki araştırmaların niceliği, niteliği ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.

İran'da Selçuklu araştırmaları alanında son on yıldaki bilimsel faaliyetlerden biri de Selçuklu tarihi ve medeniyeti üzerine üç ihtisas konferansıdır (1390, 1392, 1400). Bu konferanslarla ilgili birçok makale yazıldı ve yayınlandı. Her biri birbirinden değerli olan bu makaleler topluluğunu gözden geçirip, İran'da son yirmi yılda Selçuklular tarihindeki aktif araştırma alanlarını belirlemek ve bunlar hakkında bilgi vermek için gereklidir. Bu makalede, I. Selçuklu konferansına ait makaleler derlemesinden bir giriş yapılmıştır.

Uzun yıllardır İran'daki Selçuklu tarihiyle ilgili tarihçilik ve araştırmalar, çoğunlukla Fars dili ve edebiyatı, mimari, bilimler tarihi ve son olarak Selçuklu tarihi alanlarındaki araştırmalara ayrılmıştı. Son yirmi yılda, Selçuklu tarihi ile ilgili yeni yaklaşımlar ve eskisinden daha geniş bir konu alanında yeni bir araştırma aşaması başlamıştır. Üniversiteler bu çalışma alanının ana odak noktasıdır. Bu araştırmaların sonuçları, Selçuklu çalışmaları üzerine araştırma projesi raporları, yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri, kitaplar, bilimsel makaleler ve konferanslar şeklinde Farsça olarak yayınlandı.

Orta Çağ İran tarihini özellikle Selçuklu tarihini incelemeye olan ilgi, bir yandan İran üniversitelerinde tarih alanında lisansüstü derslerin artmasından diğer yandan da bu, beşeri bilimler ile İran sosyal bilimlerdeki uzmanların dikkatini çeken kademeli bir eğilim oldu. İran'ın Orta Çağ entelektüel ve sosyal sistemlerindeki bazı çağdaş tartışmaların kökenlerini keşfetmeye kadar uzanıyor. Şehir planlama, din bilimleri, Kur'an çalışmaları, siyasi düşünce, eğitim ve öğretim, hukuk, teoloji, sosyoloji, Fars dili gibi derin konularının, referanslarının bir kısmı ile diğer benzer konular, İran'ın orta yüzyıllarında çığır açan düşünürlerinin vakalarına, tartışmalarına kadar uzanıyor. Orta yüzyıllarda İran'ın entelektüel ve rasyonel sistemlerine yapılan tüm bu göndermeler, orta yüzyıllarda İran tarihine ilginin devam etmesine olanak sağlamıştır.

İran'da Selçuklu tarihi ile ilgili çalışmalar, üniversitelerin yanı sıra başka merkezlerde de faaliyet göstermektedir: Araştırma enstitüleri (sosyal bilimler ve beşeri bilimler çalışmaları, ansiklopediler, bilimsel dernekler...), kültürel kurumlar (dergiler, yayımlar,...) ile bir dizi araştırmacının bağımsız araştırmaları şeklindedir. Selçuklu tarihi araştırmaları alanında, son on yılda atılımlar yapılmıştı ve bunlardan biri, Selçuklu döneminde İran tarihi ve uygarlığı üzerine düzenlenen üç önemli konferanstır. İlk konferans İran Tarih Derneği tarafından Tahran'da düzenlendi (Mart 2013) İkinci konferans ise aynı dernek tarafından

(Mart 2014) Tahran'da ve İran Ulusal Arşivlerinin bulunduğu yerde düzenlendi. Üçüncü konferans da Tahran Üniversitesi tarih bölümü tarafından düzenlendi (Mart 2020). Bu proje uzun vadeli olarak devam edecektir.

Bu makalede, söz konusu konferansların tanıtılması ile elde edilen kazanımların değerlendirilmesi amacıyla, bu programlardaki bilimsel içeriklerin kapsamlı bir nicel ve nitel raporu verilmektedir. Bu bölümde Selçuklular döneminde İran tarihi ve medeniyeti üzerine düzenlenen ilk konferanstaki makalelerinin incelemesine yer verilmektedir. Bu makalelerin derlemesi çalışması, 2014 yılında İnsan Bilimleri ve Kültürel Çalışmalar Enstitüsü (Tahran) tarafından iki cilt halinde yayınlandı¹.

Aşağıda niteliksel meta-analiz yöntemine dayanarak yöntemli bir inceleme yaklaşımıyla, bu derlemede makaleler halinde sunulan Selçuklu hakkında yapılan araştırmalardan oluşan bir değerlendirme olduğunu anlıyoruz. Söz konusu istatistiksel popülasyon için bu yöntemin kullanılması yeterlidir².

• Makale yazarları

Bu çalışmada bir araya getirilen makalelerin yazarları, İran üniversitelerinde, yurt dışındaki hocalardan ve lisansüstü ders öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmacıların çalışma alanları: tarih, sanat, arkeoloji, Fars dili ve edebiyatı, İranoloji, el yazmalarıdır. Yazarların konularının ve araştırma alanlarının koordinatları açısından bu makaleler, araştırmacıların bireysel araştırmaları veya akademik araştırma niteliğindeki ortak çalışmalarının sonucudur. Bu nedenle bu makale topluluğu içindeki makalelerin çoğunun kalitesi ne olursa olsun, İran'daki Selçuklu araştırmaları alanında en son bilimsel araştırmalar arasında sayılabilir. Elbette bu bilimsel programın doğası gereği, 2013 yılına kadar İran'da tamamlanan bazı Selçuklu araştırmalarının sonuçlarını yansıtmak ve sunmak mümkün olmadığını unutmamak gerekir.

• Makalelerin miktarı

Bu derlemedeki makalelerde toplam 63 başlık vardır. Birinci ciltte 31 makale (629 sayfa) ikinci ciltte ise 32 makale (616 sayfa) bulunmaktadır. Tüm makaleler Farsça olup dört makale ise Türkçe'dir. Her makale bilimsel değerlendirme sürecinden geçtikten sonra kabul edilip yayınlandığı düşünüldüğünde, Selçuklu

¹ Bu bir araya getirilen makalenin özellikleri aşağıdaki gibidir: Selçuklu Döneminde İran Kültürü ve Medeniyeti Üzerine Birinci Uluslararası Konferans Bildirileri, 2 cilt, yazar: Hasan Zade, İsmail, Safora Broumand ve Nireh Delir, Tahran, Beşeri Bilimler ve Kültürel Çalışmalar Araştırma Enstitüsü ve İran Tarihi Derneği, 2 cilt, 2015.

² İran'daki Selçuklu çalışmalarında daha kapsamlı bir meta-analiz sağlamanın, ilgili çalışmaların eksiksiz istatistiksel topluluğuna dayanması ve kitaplar, tezler, proje raporları, bilimsel makaleler gibi her türlü çalışma yayın formatını içermesi gerektiği açıktır.

188 | USAD Shahram YOUSEFIFAR

(940-931/2ج5ق، زاد، İsfahan، İsmaililerin faaliyet merkezi olduğu için bu merkezlerin Selçuklu başkentinin yaşamına etkisi araştırılmıştır. Allahiari ve Momeni Selçuklu padişahları ve bakanlarının devlet işlerinde dikkate aldıkları farklı siyasi yaklaşımları ve gelenekleri gözden geçirmek ve eleştirmek için. Allhiari ve Momeni, Selçuklu padişahları ve bakanlarının devlet işlerinde dikkate aldıkları farklı siyasi yaklaşımları ve gelenekleri (فریدون الهیاری و محسن) (1115-1095/2ج، مومنی، araştırılmış ve eleştirmişlerdir.

Yousefifar ve Azadeh, İran şehirlerinde yöneticilerin rolüne odaklandılar (1159-1139/2ج شهرام یوسفی فر و صابرہ آزادہ، Selçuklu dönemi şehir idare teşkilatı hakkında tahliller yapmışlardır. Gazne İsyanı makalesinde bu olayla ilgili 17 rivayetten 5 tanesini tercih etmektedir (Zahiri Nişaburi, İmadeddin Katb İsfahani, Sadreddin Hüseyini, İbn İsfendiâr, İbn Esir). (حسن اسماعیل زادہ، 584ق/1ج 383-409)

Selçukluların siyasi meşruiyetinin mahiyetine ilişkin tartışmalar alanında Delir siyasi kitaptaki İran şehri söyleminin bileşenlerini ve inşasını (نيره ج 1/523-534) incelemiştir. Şabani ve Muhammedi, kişilerin haklarının (dava hakkı, güvenlik, mülkiyet vb.) politikadaki konumunu (امامعلی ج 2/703-725) analiz etmişlerdir. Pergari ve Karani, Selçuklu döneminin İslami monarşi söylemini formüle etme çabalarını da (ج 2/893-908) (محمدعلی قرائی و صالح پرگاری) tartışmışlardır. Başka bir çalışmada Anadolu Selçuklularının Büyük Selçuklulara bağlılığı konusu (Solmaz, vol. 2, pp: 55-7) incelenmiştir.

Selçuklu bürokrasisinin devlet ve teşkilatına ilişkin konular bu çalışmanın siyasi konularının son eksenini oluşturmaktadır. Zabih Nia Qomi, Anadolu Selçuklu döneminde mahkeme sisteminin bazı yönleri (Yüksek Mahkeme, İstifa, İstifa Mahkemesinin özellikleri ve şartları), -535/1ج، (زهرا ذبیح نیای قمی، 565 ve Rızayan, işlem ve kısmi mahkemelerin ve uygulama mahkemesinin yapısı ve işlevi (658-651/2ج، علی رضائیان، Selçuklu Divanı'nı incelediler. Selçukluların sonraki hükümetler üzerindeki etki yöntemleri Memlûk teşkilatının tecrübesine göre (Çetin, vol. 2, pp: 39-53) ele alınmıştır.

2. Kültürel çalışmalarla ilgili araştırmalar

Eğitim alanı, Rahmati, Nişabur şehrinde çeşitli eğitim merkezlerinin (okullar, camiler, manastırlar, kütüphaneler) durumu (578-567/1ج (اصغر رحمتی) ve Hüseyini ve Pergari, bu dönemde elitizm engelleri (مرتضى حسینی و صالح) (435-411/1ج (سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران) s. 107-108) savaş ağalığı, Gazne saldırıları, dini farklılıklar vb. alanlarda incelenmiştir. Karaçi anonim kadın şairlerin durumunun incelenmesi, Salar kız ve şiirlerini (روح انگیر کراچی، 930-925/2ج) tanıtıyor. Nikkhah

ve Khazai, yeni sanatsal fenomenlerin ortaya çıkışı ile sanatın koruyucuları arasındaki ilişkiyi ve bu dönemde sanatın popülerleşmesini de (هانیه نیک) (1093-1075/1) araştırdılar.

Bu dönemde dinin durumu şu makalelerde incelenmiştir: İhlaller Kitabından Hareketle Selçuklu Dönemi İmami Şiiilerinin Siyasi ve Sosyal Durumunun Tahlili. (17-1 /1) (سیدهاشم آقاجری و کامران حمادی، ج1/1). İran'ın merkez şehirlerinin durumuna odaklanan bir çalışma, ardından Selçuklular döneminde Kazvin'deki dini çatışmaların analizi üzerine bir araştırma (رقیه فراهانی) (856-841/1) (فرد، ج1/1) ve bunun Kazvin'in kentsel yaşamındaki uzun vadeli sonuçlarının incelenmesi ve son olarak Selçuklular ile Nazariyan dini politikaları arasındaki farkların incelenmesi (328-317/1) (هدیه تقوی و فروغ بحرینی، ج1/1).

Selçuklu döneminde tasavvuf ve tasavvufun durumu hakkında bir takım yazılar bulunmaktadır: Selçuklu döneminin kültürel ve düşünsel gelişiminin birer tezahürü olarak Selçuklu dönemi tasavvufi düşünce ve düşünce akımlarının büyüme ve gelişme durumunu incelemek (ناصر صدقی، ج2/727-751) Horasan'da tasavvufun büyümesinin siyasi, sosyal ve ekonomik bağlamları (حسین رضوی خراسانی، ج2/659-753/783) Ayrıca Kerramilik dininin ve Şeyh Ahmed Cem'in tasavvuf anlayışının etkisi ve aşk kavramının Selçuklular döneminde Horasan tasavvufundaki açılımı (محمد کاظم رحمتی، ج1/603-629) araştırılmıştır.

Selçuklu Sultanı Melikşah döneminde kronoloji sisteminin reforme edilmesi ve Celali takviminin sabitlenmesinin nasıl ve gerekli olduğu konusunda bu dönemin kültür tarihindeki diğer makaleler (حسین رضوی خراسانی، ج2/659-753/783) (679, İranşehri teorisinin Selçuklu dönemi ulusal kimliğinin devamına etkisinin araştırılması (عباس سرفرازی، ج2/681-692) Milli bir olay olarak Nevruz olgusunun bu çağın manzum edebiyatındaki yerinin tahlil edilmesi (محسن زهرا) (360-343 /1) (جعفری، ج1/360-343) Moinuddin Parvaneh ve diğer hukukçuların destek politikası ise Anadolu yarımadasında Fars dili ve edebiyatını yaymaktır (علی محمدی، ج2/803-821).

3. Ekonomik araştırma

Selçuklu dönemi iktisat tarihi ile ilgili olarak bu eserde altı makalede yer almaktadır ve şu konular irdelenmiştir: Beni Kuseyir ailesinin Kış'ın Basra Körfezi'ndeki üstün ticari konumunu istikrara kavuşturma çabaları (فاطمه) (1031-1017/2) (نجفی، ج2/1031-1017) Kirman şubesinin Selçuklu hükümetinin Basra Körfezi bölgelerinin ekonomik büyümesindeki eylemlerinin araştırılması (علی اکبر) (342-329/1) (جعفری و فروغ بحرینی، ج1/342-329) Bir başka çalışmada ise Selçuklular döneminde Hemedan yakınlarındaki Mashkiyeh kentinde çömlekçilik eserlerin

(جواد نیستانی و حسین صدیقیان و دیگران، (تاریخ ایران، ج 7-6، 1073-1051/2) incelenmiştir. Bir başka yazıda ikta sistemin konusu ve ekonomik çöküş sürecine etkisi، (جمیلہ یوسفی، 1138-1118/2) Selçuklular tartışılır. İsfahan'ın kuzeyinde yer alan Barkhar bölgesinin yol ağının bölgenin ekonomik büyüme sürecindeki etkileri، (سعید امیر حاجلو و سارا، 119-91/2) Selçuklular döneminde İran merkezi incelenmiştir. Bir diğer çalışma ise Moğol hakimiyeti döneminde Anadolu'da halı dokumacılığının gelişmesiyle ilgili (علی بحرانی پور، 156-141/1).

4. Sanat ve mimarlık araştırmaları

İlgili araştırma konularının aralığı aşağıdaki gibidir: Selçuklu madeni resimlerinde geometrik desenlerin felsefi temellerinin açıklanması (تارا، 172-157/1) Selçuklu dönemi mimari süslemelerinde firuze renginin kullanılmasının nedenlerinin yorumlanması üzerine bir araştırma (یدالله، 462-437/1) Selçuklu dönemi resim sanatının çeşitli sanatsal tekniklerle ilişkisi üzerine araştırmalar (ندا، 650-631/2) Selçuklu döneminde Tarz dokumanın dekoratif unsurlarının incelenmesi (839-823/2) Selçuklu yüz boyama sanatında Maniheizm görsel kültürün nasıl devam ettirilebileceği üzerine araştırmalar (اشرف السادات موسوی لر و سهیلا نماز علیزاده، 991-971/2) Antik İran mitolojik sembol ve temalarının Selçuklu çanak çömlek tasarımlarındaki rolünün araştırılması (1016-993 /2) (بنفشه میرزائی، 1016-993).

Selçuklu mimarisi tarihi ile ilgili de şu makaleler sunulmaktadır: İsfahan'ın kentsel güvenliğini sağlamak için Shahdezh Kalesi'nin yeniden inşası ve canlandırılması sürecinin araştırılması (40-19/1) (عباسعلی احمدی، 40-19/1) Selçuklu türbe mimarisinin en önemli yapıtlarından olan Karahan Kulelerinin incelenmesi (89-69/1) (حمید افشار و ندا صحراپیما، 89-69/1) Anadolu kültür ve mimari eserlerinde İran'ın kültür ve medeniyet unsurlarını kabul ederek (فاطمه، 316-297/1) Selçuklu mimarisinin yeniliklerini ve avantajlarını incelemek (382-361/1) (هادی جوهری، 382-361/1) Kirman Malek Camii mihrabındaki alçı bezemelerin motif ve rollerinin incelenmesi-463/1 (یدالله باباکمال، 463/1) (480olarak ele alınmıştır).

5. Edebi araştırmalar

Selçuklu dönemi edebî konuları şu yazılarda ele alınmıştır: Gazâlî'nin Farsça yazıları ile Horasan'ın Selçuklular döneminde ilmî konumunun gelişmesi arasındaki ilişkinin incelenmesi (258-241/1) (نصرالله پورمحمدی املشی، 258-241/1) Selçuklu döneminde Türk dilinin dil bilimsel çalışmalarının geliştirilmesi gerekliliğinin incelenmesi (490-481 /1) (مجتبی خلیفه، 490-481 /1) ve Amir Moazi'nin

(الكسى خسماتولين، ج 491/1-hipotezinin incelenmesi-politika metni yazma (500, Platon gibi eski düşünürlerin Gazali (El Münkız) ve Hayyam (Silsilat- Al-Tartib) üzerindeki etkisi açısından klasik metinlerin okunmasında dikkat edilmesi gerekenler (Kala, vol. 2, pp: P1-21) olarak incelenmiştir.

6. Tarih yazmak

Bu konudaki üç makale, İbn Belhî'nin Farsnâme'sinin yazımında toplum örf ve adetlerinin yansımalarına ilişkin tartışmaları içermektedir (پروین ترکمنی، ج 277-259/1-آذر، Selçuklu döneminde tarihçiliğin önündeki engelleri araştırmak ve kapsamlı vakayinameler yazmak (امین تریان، ج 296-281/1)، Selçuklu döneminde tırmanan dini çatışmalarda tarihçilerin taraflı yaklaşımlarının sonuçlarının incelenmesi-909 /2 (محمدرضا قلی زاده، ج 924 Makale, Türkiye'deki Selçuklu çalışmaları ile ilgili son çalışmaları gözden geçirmeye adanmıştır (Tamizel, vol. 2, pp: 23-38) .

7. Kentsel ilişkiler

Bu derlemenin Selçuklu dönemi şehir meselelerine ilişkin araştırmaları şu eksenlerde görülebilir: Selçuklular döneminde Kirman şehirlerinin başkentlik işlevlerinin incelenmesi (حسن باستانی راد، ج 139-121/1)، Rey şehrinin Selçuklular dönemindeki ekonomik ve sosyal gerilemesinin nedenlerini açıklamak (صالح پرگاری و سهیلا جدی، ج 240-215 /1)، Anadolu Selçukluları döneminde Kayseri'nin sivil ve kültürel durumunun incelenmesi (Yanar, vol. 2, pp: 75-86) olarak çalışılmıştır. Selçuklu dönemi şehir araştırmaları üçüncü konferansta 1400 den fazla katılımcı oldu.

8.Sosyal tarih çalışmaları

Bu alanda iki makale önerildi: Anadolu'nun Aksaray kentinde İmam Muhammed Gazali'nin soyundan gelenlerin yaşamlarını araştırmak (علی، ج 68-41 /1-ارطغرل، ve Selçuklu döneminde Kirman kırsal toplumunun tabakalaşma durumu (يزدان نجفی، ج 1050-1034 /2)، Bir başka yazıda Iraklı Gazzelilerin performansı ve Azerbaycan ile bağlarının olmaması üzerine bir çalışma (صالح پرگاری و امیر سمیعان، ج 213-189/1) yapılmıştır.

Selçuklu döneminin beşeri ve sosyal meselelerinin sırasıyla şu başlıkları içerdiğinden daha önce bahsetmiştik: Siyasi tarih, kültürel çalışmalar ve sanat ve mimarlık çalışmaları olarak en sık rastlanan konulardır. Sonraki sıralamada ise iktisat tarihi yer almaktadır. Dini durum, edebî bilgiler, sosyal tarih, şehircilik ve tarih yazımı ile ilgili çalışmaların durumu ise birbirine yakın konular olarak ele alınmış ve çalışılmaya devam ediliyor.

Selçuklu tarih çalışmalarının durumuna ilişkin bu değerlendirmeden hareketle, bu dönem tarihindeki konu ve araştırmaları genişletmek için bundan

sonraki planlarda sosyal tarih ve iktisat tarihi kategorilerine daha fazla önem verilmiştir. Selçuklu tarihi ile ilgili ikinci ve üçüncü konferansların uygulaması bu noktalara odaklanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bilimsel etkinliklerde sunulan araştırmaların bir incelemesi de sunulacaktır.

KAYNAKÇA

- اصغر رحمتی، بررسی وضعیت علمی و مراکز آموزشی نیشابور در عهد سلجوقیان، ج 1/567-578.
- بشری دلریش و حسین ناصری راد، سلجوقیان و ضرورت تحولات بنیادین، ج 1/501524.
- ابوالقاسم فروزانی و معصومه دهقان، کارکردهای سیاسی زنان هیات حاکمه در عصر سلجوقیان بزرگ، ج 2/889-857.
- اشرف السادات موسوی لر و سهیلا نماز علیزاده، چهره نگاری سلجوقی، تداوم فرهنگ بصری مانوی، ج 2/991-971.
- امامعلی شعبانی و رضا محمدی، مردم و حقوق آنان از منظر خواجه نظام الملک طوسی، با تأکید بر سیاست نامه، ج 2/725-703.
- امین تریان، بررسی علل ضعف تاریخ نگاری در قلمرو سلجوقیان ایران، ج 1/296-281.
- بنفشه میرزائی، بازتاب مضامین کهن و اساطیری در نقوش سفال های دوره ی سلجوقی، ج 2/1016-993.
- پروین ترکمنی آذر، بازیابی فرهنگ متعارف ایرانی در تاریخ نگاری ابن بلخی (حکمت عملی و فرهنگ شعوبیه)، ج 1/277-259.
- تارا بهبهانی، زیبایی شناسی هندسی در نقوش فلزکاری سلجوقی، ج 1/172-157.
- جمیله یوسفی، نقش اقطاع داری در انحطاط و سقوط سلجوقیان، ج 2/1138-1118.
- جواد نیستانی و حسین صدیقیان و دیگران، تولیدات صنعتی شهر مشکویه در دوره های سلجوقی و خوارزمشاهی با تأکید بر سفال های سده 6-7ق، ج 2/1073-1051.
- حسن اسماعیل زاده، تحلیل انتقادی روایت های واقعه یورش غز به خراسان (584ق) ج 1/409-383.
- حسن باستانی راد، نظام پایتختی ایران عصر سلجوقیان، با تأکید بر دارالملک های کرمان، ج 1/139-121.
- حسین رضوی خراسانی، بررسی روند و ضرورت اصلاحات نظام گاه شماری در عصر ملکشاه و تبیین تقویم جلالی، ج 2/679-659.
- حشمت الله عزیزی، عوامل مؤثر در رشد و گسترش تصوف در خراسان عصر سلجوقی (قرن 5ق)، ج 2/783-753.
- حمید افشار و ندا صحراپیما، برج های خرقان، نگاهی دیگر، ج 1/89-69.
- رقیه فراهانی فرد، منازعات مذهبی در قزوین عصر سلجوقی، ج 1/856-841.
- روح انگیر کراچی، زن بی نام ادبیات، شاعر بنام سلجوقی، ج 2/930-925.
- زهره ذبیح نیای قمی، تشکیلات دیوانی و برخی اصطلاحات آن در دوره سلجوقیان روم، ج 1/565-535.
- زهره علی محمدی، نقش معین الدین سلیمان پروانه در رشد زبان و ادب فارسی و فرهنگ ایرانی در آناتولی، ج 2/821-803.
- زهره علی نژاد اسپوئی، طراز در دوره ی سلجوقی، ج 2/839-823.
- ژاله کمالی زاد، نقش قلاع شاه دژ و خان لنجان اصفهان در تحولات سیاسی نظامی سلجوقیان، قرن 5ق، ج 2/940-931.
- سعید امیر حاجلو و سارا سقائی، شبکه ی راه های ارتباطی و منازل میان راهی شمال اصفهان در دوران سلجوقیان، ج 2/119-91.

- سعید سلیمانی، پژوهشی سکه شناختی بر آغاز حکمرانی سلجوقیان در جرجان، ج2/693-702.
- سیدهاشم آقاجری و کامران حمادی، نگرشی بر اوضاع سیاسی و اجتماعی شیعیان امامیه در دوره ی سلجوقیان با تکیه بر کتاب النقص عبدالجلیل قزوینی رازی، ج1/ 1-17.
- شهرام یوسفی فر و صابره آژاده، منصب رئیس در شهرهای دوره سلجوقی و پیوستگی های محلی و اجتماعی آنان، ج2/1139-1159.
- صالح پرگاری و امیر سمیعان، بررسی ماهیت حادثه غزان عراقی و عدم ارتباط آنان با آذربایجان، ج1/189-213.
- صالح پرگاری و سهیلا جدی، شهر ری در آستانه یورش سلجوقیان، با تاکید بر دوره ی آل بویه، ج1/ 215-240.
- صالح پرگاری، ورود اجباری با اختیاری ترکمانان به خراسان در زمان سلطان محمود غزنوی، ج1/173-188.
- عباس سرفرازی، تقویت مبانی هویت ملی ایران در دوره ی سلجوقی، ج2/681-692.
- عباسعلی احمدی، احیای بناهای کهن ایران زمین در دوره سلجوقی، مطالعه موردی قلعه شاهدژ اصفهان، ج1/19-40،
- علی ارطغرل، نوادگان امام بوحامد الغزالی در آسیای صغیر، ج1/ 41-68.
- علی اکبر جعفری و فروغ بحرینی، بررسی نقش سلجوقیان کرمان بر فعالیت کانون های تجاری خلیج فارس، ج1/329-342.
- علی بحرانی پور، تاثیر سلطه ی مغولان بر تولید و تجارت فرش سلجوقی در روم، ج1/141-156.
- علی رضائیان، بررسی عملکرد دو دیوان معامله و قسمت در عصر سلجوقی بر مبنای منشآت و رسائل تاریخی این عصر، ج2/651-658.
- فاطمه تقوایی، تاثیرپذیری معماری و هنر آناتولی از فرهنگ و تمدن ایران در زمان حکومت سلاجقه روم، ج1/297-316.
- فاطمه نجفی، خاندان بنی قمیر و رونق تجاری کیش در دوره ی سلجوقیان، ج2/1017-1031.
- فریدون اللهیاری و محسن مومنی، دیدگاه متقابل سلطان و دبیران ایرانی در ساختار حکومت سلجوقی، ج2/1095-1115.
- الکسی خسماتولین، سیرالملوک به قلم امیرالشعراء محمد معزی نیشابوری و انتساب آن به نظام الملک: دلایلی بر چاپ اصلاح شده، ج1/491-500.
- مجتبی خلیفه، اهمیت های تاریخی دیوان لغات ترک محمود کاشغری، ج1/ 481-490.
- محسن جعفری، نوروز در ادبیات منظوم سلجوقی، ج1/ 343-360.
- محسن رحمتی، روابط سلجوقیان و قراخانیان غربی در عهد سنجر (از آغاز تا جنگ قطوان 490-536ق)، ج1/579-601.
- محمد کاظم رحمتی، کرامیه و نقش آن ها در تحولات عرفانی خراسان عصر سلجوقی، ج1/ 603-629.
- محمدرضا عسگرانی، روابط سیاسی سلجوقیان ایران با غزنویان، غوریان و خوارزمشاهیان، ج2/785-801.

محمدرضا قلی زاده، نقض وحدت در تاریخ نگاری عصر سلجوقی، بحثی در تاریخ نگاری فرق و مذاهب با تکیه بر کتاب بعض مثالب النواصب فی نقض بعض فضائح الروافض، ج 2/ 909-924.

محمدعلی قرائی و صالح پرگاری، مبانی مشروعیت دولت سلجوقیان، ج 2/ 893-908.

مرتضی حسینی و صالح پرگاری، نخبه پروری علمی در دوره ی سلجوقی، امکان یا امتناع، ج 1/ 411-435.

نادر پروین و سیروس محبی، واکاوی مناسبات سلجوقیان با خلافت عباسی از دوره ی سنجر به بعد، ج 2/ 941-969.

ناصر صدقی، جریان های تفکر و اندیشه عرفانی در ایران عصر سلجوقی، ج 2/ 727-751.

ندا رسولی، بررسی نگارگری و ارتباط آن با دیگر فنون هنری در دوران سلجوقی، ج 2/ 631-650.

نصرالله پورمحمدی املشی، فارسی نویسی غزالی و ضرورت های فرهنگی و اجتماعی، ج 1/ 241-258.

نیره دلیر، مشروعیت در گفتمان سیاسی اندرزننامه ای، بررسی موردی سیاست نامه، ج 1/ 523-534.

هادی جوهری، شاخصه های معماری سلجوقی، ج 1/ 361-382.

هانیه نیک خواه و محمد خزائی و دیگران، بازتاب شکل گیری دو پدیده اجتماعی بر سفال های زرین فام دوره ی سلجوقیان، پیدایش طبقه ی متوسط و مردمی شدن هنر، ج 1/ 1075-1093.

هدیه تقوی و فروغ بحرینی، بررسی تطبیقی سیاست مذهبی سلجوقیان و اسماعیلیان نزاری در ایران، ج 1/ 317-328.

یدالله باباکمال، مریم دهقان، بررسی و مطالعه ی تزئینات گچ بری محراب های دوره ی سلجوقی مسجد ملک کرمان، ج 1/ 463-480.

یدالله حیدری باباکمال و مجید منتظر ظهوری، جستاری در مفهوم و کاربرد رنگ فیروزه ای در تزئینات معماری دوره ی سلجوقی، ج 1/ 437-462.

یزدان نجفی، قشریندی اجتماعی روستاهای کرمان در دوره ی سلجوقیان، ج 2/ 1034-1050.

Tamizel, A. Selçuklu Dönemi Hakkında Türkiye’de Yazılan Bazı Türkçe Makaleler, vol. 2, 23-38.

Çetin, A. Selçukluların Sonraki Devirlere Tesirlerine Dair Memlûkler örneği, vol. 2, 39-53.

Kala, M. E. Klasik Metinleri Politika Merkezli Okumanın Akt Ellesmesi, vol. 2, P1-21.

Solmaz, S. Türkiye Selçuklularının Büyük Selçuklulara Tabiliği Meselesi, vol. 2, 55-73.

Yanar, S. Türkiye Selçuklu Kültür ve Medeniyetinde Kayseri Şehri, vol. 2, 75-86.